

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 15 – 2/2008.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_08/luk2_08.pdf]

KIRJA-ARVIO: HORISONTIN TAITSE

Sather, Clifford & Kaartinen, Timo (eds.) 2008: Beyond the Horizon. Essays on Myth, History, Travel and Society. Helsinki: Finnish Literature Society. 240 sivua.

Karina Lukin

Sosiaali- ja kulttuuriantropologian professori Jukka Siikalan 60-vuotisjuhlakirja avaa maantieteellisesti näkymiä ”ainoastaan” Tyynelle valtamerelle, Uuteen Guineaan ja Koillis-Aasiaan, mutta sen sivuilla kosketellaan hyvin monenlaisia teoreettisia kysymyksiä. Siikalan oman uran moninaisuudesta kertoo se, että kukin kirjoittaja pystyy vaivatta yhdistämään oman teemansa juhlakalun tutkimusteemoihin. Kokoelman artikkelit on sidottu onnistuneesti erilaisten horisonttikäsitysten alle. Kirjassa horisontti tarkoittaa sekä konkreettisia taivaanrantoja tai niiden näkymättömyyttä, abstraktimpia mielen ja myytien rajapintoja sekä teoreettisia keskustelumahdollisuuksia, jotka avautuvat horisonttien takaa. Horisontin teema luo artikkelikokoelmalle yhtenäisyyttä, vaikkakin varsin löyhästi.

PERINTEENTUTKIJOITA KIINNOSTAVAA

Yhtenäisestä teemasta huolimatta *Beyond the Horizonin* lukeminen kokonaisuudessaan on raskaahko työ ainakin sellaiselle, joka ei ole kovin perehtynyt Koillis-Aasian ja Australian välisen maaston – tai paremminkin saaristojen – tutkimukseen tai kulttuureihin. Artikkelikokoelmia ei liene aina tarkoitettukaan luettavaksi kokonaisuudessaan, ja perinteentutkijoille löytyy kokoelmasta monia sinällään kiinnostavia ja antoisia artikkeleita. Esimerkiksi Joel Robbinsin ja Clifford Satherin paikkakäsityksiin liittyvät artikkelit tarjoavat paljon pohdittavaa ja vertailukohtia monille pohjoisempiakin paikallisuuksia tutkiville. Judith Huntsman taas tuo artikkelissaan esiin erään pohjois-

samoalaisen vanhuksen autobiografisen ja paikallishistoriallisen tekstin ja pohtii sen syntymisen syitä. Timo Kaartisen artikkeli kerronnan horisonteista tulee niin ikään folklorististen kysymyksenasettelujen äärelle.

Robbins kysyy artikkelissaan, miten tulevaisuus vaikuttaa nykyisen sosiaalisen toiminnan ja elämän rakentumisessa. Hän esittelee Papua-Uudessa-Guineassa asuvien *urapminien* millenaristista uskonnollisuutta ja selittää, miksi tulevaisuuden ja siellä siintävän kuolemanjälkeisen taivaan kuva jonain täysin eri maana on liikkeen jäsenille niin tärkeää. Robbins välttää selittämästä tulevaisuuskeskeisyyttä eskapismilla. Sen sijaan hän osoittaa, että taivaan odottaminen mahdollistaa sellaisten urapminien nykyisten ongelmien kuten marginaalisuuden suhteessa kehitykseen ja ”valkoisiin” sekä omatoimisen asioiden muuttamisen mahdollisuuden kohtaamisen. Satherin artikkelissa käsitellään niin ikään uskonnollisia teemoja: miten mysteerien ja maallisten kuvakielten kohtaaminen luo rituaalin tilaa ja aikaa. Esittelemällä huolellisesti niin borneolaisten ibanshamaanien esittämän parannusrituaalin kerrontaa kuin sen etenemistäkin Sather osoittaa, miten rituaaliperformanssissa syntyy omanlaisensa tila, jossa shamaanit liikkuvat sekä konkreettisesti että kerronnan tasolla tämän ja tuonpuoleisen välillä.

Timo Kaartinen käsittelee artikkelissaan keinsaarelaista kerrontaa, jota hän kuuli, kun saarella kiisteltiin nuoren tytön ja pojan suhteesta ja sen sopimattomuudesta. Kaartinen olisi voinut tulkita kerronnan eri sosiaalisten ryhmien (esimerkiksi kristittyjen ja muslimien) väliseksi poliittiseksi puheeksi, mutta sen sijaan hän näkee kerronnan taustalla halun kommentoida rakkaustarinaa ja sen seurauksia suhteessa menneisyydestä kumpuaviin sosiaalisiin hierarkioihin ja toisaalta mahdollisiin ongelmanratkaisukeinoihin.

ANTROPOLOGISIA TAPOJA JA TOTTUMUKSIA

Tunnistan artikkelikokoelmassa sellaista antropologista tunnelmaa, jota olen aistinut aikoinaan myös Jukka Siikalan luennolla. Tällä en viittaa ainoastaan kykyyn tehdä tutkimusta toisinaan pilke silmäkulmassa tai syvän ironisesti kuten Peter Metcalf ja Roy Wagner artikkeleissaan. Samankaltaista huumoria olivat Siikalan luennot täynnä ainakin vuosituhannen vaihteessa, jolloin en hapuilevana opiskelijana aina tiennyt, pitäisikö luennoista tehdä muistiinpanoja vai nauttia niistä sellaisenaan mahtavina performansseina. Tuolloiset savuavalla kynällä tehdyt muistiinpanot ovat jälkikäteen paljastuneet arvokkaiksi oppihistorian mutta myös Siikalan ironian lähteiksi.

Ironiaa merkittävämpää opetusta artikkelikokoelma tarjoaa tavassa, jolla kirjoittajat esittelevät aineistoaan. Kun lukee koko kirjan, erilaisten antropologisten yksityiskohtien kirjo tuntuu uuvuttavalta. Yksityiskohtat palvelevat kuitenkin kirjoittajien päämääriä: aineistoa ei ole esitelty liikoja ikään kuin varmuuden vuoksi, vaan sen avulla perustellaan ja käsitellään tutkijoiden väitteitä. Esimerkiksi Frederick H. Damonin artikkeli uusiguinealaisesta *kula*-ringistä on suorastaan henkeäsalpaava esimerkki siitä, miten tarkan kenttädokumentoinnin pohjalta voi tehdä syvällisiä

analyysejä niinkin päällisin puolin teknisestä asiasta kuin veneenrakennuksesta. Petra Autio taas analysoi kiribatilaisia tanssikilpailuja ja onnistuu niin ikään tarkan aineiston esittelyn avulla selittämään, miten tanssiesityksen suullisen, musiikillisen ja kehollisten ilmaisujen taustalla on, ja niitä seuraa monimutkainen keskustelujen ja hierarkkisten suhteiden kehä.

Kolmas lukijaa ilahduttava seikka on kenttätutkijan minän pieni rooli teksteissä. Tutkijan refleksiivisyydestä on tullut kulttuurien tutkimuksessa ja monissa muissakin ihmistieteissä niin itsestään selvä metodinen lähtökohta, että välistä on unohdettu oman sijainnin tiedostamisen sijainti tutkimuksessa. Tutkijoiden onkin syytä kysyä, onko, ja missä laajuudessa, tarpeellista esitellä tutkimuksissaan omia painiskelujaan suhteessa tutkimusteemaan. *Beyond the Horizon* -kokoelma osoittaa, että tutkijan tietoisuus voi asettua tekstiin myös lukijalle heijastuvana varmuuden tunteena. Itsensä paikantanut tutkija esittelee aineistoaan ja analyysejään – ei itseään.

SUOMALAISEN ANTROPOLOGIAN HORISONTIT

Kuten kirjan loppupuolella uraa esittelevä lyhyt teksti kertoo, Jukka Siikala on ollut merkittävästi herättämässä uudelleen henkiin suomalaista antropologista perinnettä maailmansotien jälkeisten vuosikymmenten hiljaiselosta. Siksikään ei voi jättää huomiotta kirjan esipuheessa esiintuotuja epäilyjä etnografisen projektin tulevaisuudesta. Itse kirja on hyvä osoitus siitä, että antropologiaa tehdään ja on tehty etnografisesta representaation kriisistä huolimatta ja sen keskusteluista hyötyen. Toisesta tehdään tutkimusta edelleen; myös sellaisesta toisesta, joka asuu toisaalla. Kuten esipuheestakin käy ilmi, Siikala on itse selkeästi kritisoinut tutkimuskohteen kadottamisesta sellaista etnografista tutkimusta, joka keskittyy reflektioon ja tutkimuksen esittämistapoihin.

Esittämistapoihin liittyvä huoli yhdistyy myös yhteiskunnan ja yliopistomaailman rakenteellisiin muutoksiin. Niiden mukana taloudelliset mahdollisuudet pitkäaikaiseen kenttätööhön, akateeminen vapaus ja eräs tutkimuksen peruslähtökohdista, tutkimusyhteisöstä käsin muodostetut tutkimuskysymykset, tuntuvat olevan vaarassa. Antropologien kysymykset ovat perinteisesti nousseet kentältä, tutkimusaineiston keruuprosessin myötä. Tällaiset kysymykset usein haastavat tutkijan omia ontologioita ja niiden avulla voi kritisoida omaa yhteiskuntaa. *Beyond the Horizonin* perusteella suomalainen antropologia on kaikista paineista huolimatta onnistunut jatkamaan kenttä- ja tutkimusperinnettä sekä kriittistä keskusteluperinnettä, ja tekee sitä ilahduttavan kansainvälisessä seurassa.

Filosofian maisteri Karina Lukin on folkloristiikan jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.